

Dénia, el castell, el duc de Lerma i Lope

Autor: Mercedes Gómez

Data de publicació: 11-11-2018

La Mercedes Gómez ha visitat la ciutat de Dénia al País Valencià i en remarca la gran rellevància històrica. Fou seu episcopal i port marítim. Ja al segle X tenia drassanes i un castell que es va anar ampliant durant els segles posteriors, sobretot el XIV i XV. A finals del segle XVI, adquirí una gran notorietat. El duc de Lerma, 'valido' de Felip III de Castella i Vè marquès de Dénia, hi construí un palau renaixentista. En Lope de Vega va hostatjar-s'hi.

Enguany he viatjat per primera vegada a Dénia, Alacant. A més d'una meravellosa platja, de carrers animats i moderns i de magnífics restaurants, aquesta ciutat té una història molt antiga que hom va descobrirint mentre s'hi passeja i, sobretot, visitant-ne el castell.

M'apassiona visitar fortificacions i recintes medievals, ja que ens ajuden a comprendre la nostra història i a imaginar molts elements desapareguts de Madrid.

A més, la monarquia de Felip III hi és molt present. Al castell i al centre històric. La història de Dénia forma part de la història del Mediterrani i d'Espanya.

Las excavacions arqueològiques han descobert a Dénia restes de cultures remotes, des dels ibers fins als romans, els musulmans i els cristians. Tots deixaren petjada en aquestes terres formoses.

La ciutat va néixer al peu del massís del Montgó, on s'han trobat els jaciments més antics: restes de l'època ibèrica, corresponents al període V-I a. de C.

Al segle I d. de C. fou un municipium romà que al segle següent va trobar la seva màxima esplendor. Fins al segle VI fou Dianium, ciutat romana que agafà molta rellevància estratègica i comercial per la seva situació, ja que es va convertir en centre de distribució dels productes que arribaven aquí des del nord d'Àfrica i des d'Itàlia a la resta de la península.

Entre els segles VI i VIII, a l'època visigoda, va formar part d'Hispania, de la qual fou població notable, fins al punt que al segle VII s'hi va establir una seu episcopal que depenia de l'arquebisbat de Toledo.

Quan va arribar l'època del domini musulmà, es va convertir en la Daniya islàmica. Altra vegada va ser un port d'importància que originà un gran desenvolupament urbà.

És cert que aquesta situació privilegiada va portar Dénia a ser un lloc d'importància en totes les èpoques. A mitjan segle X fou el lloc elegit per construir-hi una de les drassanes de l'armada califal. Situem l'origen del castell en aquesta època i, ubicat en un turó, que amb el temps es convertiria en l'emblema de la localitat.

Al llarg dels segles es va anar ampliant i moltes de les construccions corresponen a èpoques posteriors. L'entrada d'avui dia és un bell arc d'època almohade, que constituïa una de les entrades a l'albacar.

Portal d'accés al castell (h.1200)

El castell estava dividit en dos recintes: a la part més alta hi havia l'alcaçaba o palau àrab i a la zona inferior, l'esmentat albacar, on el ramat pastava i hi quedava recollit. Al sud va créixer la medina.

La conquesta cristiana va tenir lloc el 1244, en temps del rei Jaume I el Conqueridor, del regne d'Aragó.

Posteriorment, el 1304, ja en temps de Jaume II, es va instal·lar a l'albacar la Vila de Dénia, de la qual es conserven restes d'habitatges i vestigis medievals, que sempre em semblen emocionants.

Vila de Dénia (antic albacar)

A l'antiga alcaçaba, actual Esplanada del Governador s'hi va construir, en aquest mateix segle XIV, el Palau Vell, del qual també es conserven algunes restes i cinc torres semicirculars d'aquesta època.

Es conserven unes quantes construccions del segle XV, una de les quals és un gran aljab a dalt de tot del turó.

Contemplem prop de l'entrada la Torre Roja, que es diu així per haver estat construïda amb pedra de gres local de color rogenc.

Torre Roja (h. 1500)

També és del s. XV la Torre del Consell on es reunia el Consell de la vila. Joan de Trastàmara traspassà el comtat de Dénia a la família castellana Sandoval y Rojas. Diego Sandoval y Rojas fou el primer marquès de Dénia. Amb el temps, tal com veurem, el poderós Francisco de Sandoval y Rojas, duc de Lerma i valido de Felip III, acabaria essent el V marquès de Dénia.

Una de les joies del recinte és el Portal del Baluard, un baluard defensiu que comunicava l'albacar amb l'alcaçaba islàmica, la qual té tres meravellosos arcs de diferents èpoques. El més antic és l'arc àrab de ferradura.

Portal del Baluard (s. XI-XII) (detall)

Portal del Baluard (sg. XI-XII) Arc del portal interior

A finals del segle XVI o principis del XVII, el Duc de Lerma construí sobre l'antic Palau Vell el seu palau renaixentista, del qual es conserva l'escala imperial i les estances que avui acullen el Museu Arqueològic.

Restes del Palau del duc de Lerma

Davant de la façana principal, el 1659 es va erigir el pedestal i l'estàtua del V marquès de Dénia, imatge que dibuixà Alexandre Laborde i de la qual es conserva un valuós gravat.

Laborde. Vista de Dénia a «Voyage pittoresque et historique de l'Espagne»,
París,1811(BNE)

Avui dia tots els visitants podem contemplar la vista que llavors només tenien En Lerma i els seus convidats, entre els quals hi havia el rei.

Hom pot apreciar també al palau paviments de còdols, pertanyents a un gran pati.

Al segle XIX el castell va passar a mans privades i l'antiga Vila Vella es va dedicar al cultiu de la vinya i a la producció de la pansa; s'hi conserven les terrasses o bancals. Al segle XX va tornar a tenir ús públic.

Terrasses cultiu de la vinya. Al fons, la ciutat, l'antiga medina

De tornada a la ciutat, contemplem les muralles que envolten el castell i l'antiga medina.

Felip III, al cap d'un any d'haver estat coronat rei, el 8 de febrer de 1599 va viatjar a Dénia amb sa germana la infanta Isabel Clara Eugènia, sobirana dels Països Baixos, mentre es dirigia a València, on els esperaven les noces entre Margarida d'Àustria i l'Arxiduc Albert.

Hi ha una làpida al centre històric, col·locada el 1962, durant el IV centenari del naixement de Lope de Vega, que ens explica que "la primavera de l'any 1599 va estar-se a Dénia el Fènix dels Ingenis Félix Lope de Vega Carpio, prenent part en les festes que se celebraren en aquesta ciutat amb motiu de les bodes reials de Felip III i les de sa germana, la infanta Isabel Clara Eugènia".

Església Ntra. Sra. de Loreto

Lope, que aleshores era Secretari del Marquès de Sarria, va escriure la seva obra Fiestas de Denia al Rey Católico Felipo III, la qual es conserva a la BNE.

Recordem que uns quants anys abans trobem Lope de Vega a Alba de Tormes, al servei del V duc d'Alba, l'Antonio

Álvarez de Toledo, nét del Gran Duc, com a Secretari o potser gentilhome. Lope degué ser acompanyant del Duc en qualitat de poeta i animador literari en les nombroses festes que van tenir lloc al palau. I així degué passar a Dénia el 1599.

Com ja hem apuntat abans, en tota aquesta història hi juga un paper important el duc de Lerma, V marquès de Dénia, En Francisco de Sandoval y Rojas, que fou valido del rei Felip III. Rubens el va pintar el 1603.

Rubens, «Retrat eqüestre del Duc de Lerma»,
Museu del Prado

El 25 de gener del 1604, el V Marquès de Dénia fundà el Convent de les Monges Agustines Descalces de clausura, amb el recolzament del rei. Aquest convent fou inaugurat en presència del mateix Felip III, després de l'arribada de sis monges procedents d'Alcoi.

L'esmentada làpida es troba a la portada de l'església dedicada
a Nostra senyora de Loreto

Tot això va succeir abans que, recordem, el Duc de Lerma fundés a Madrid dos convents: el dels Trinitaris descalços de l'Encarnació, el 7 d'abril de 1606 (així consta al plànol de Texeira) i el Convent de Pares Caputxins de Sant Antoni el 1609.

La vila de Dénia obtingué el Títol de Ciutat, privilegi que li fou donat a Madrid el 4 d'abril de 1612.

El mateix Pedro Texeira dibuixà la població de Dénia al seu preciós Atles de la costa peninsular, "La descripción de España y de las costas y puertos de sus reinos".

P. Texeira (h.1634) (detall)

Les antigues embarcacions del segle XVII han estat substituïdes per unes altres de modernes i luxoses, però el castell continua al mateix lloc, vigilant i contant la seva història.

Dénia. Juny 2016

Per: Mercedes Gómez
Traducció: Montserrat Camps

Bibliografia:

Gisbert, J.A. Castell de Dénia. Ajuntament de Dénia, 2014.

Denia, patrimonio histórico y monumental. Turismo de Denia.

<https://artedemadrid.wordpress.com/2016/06/30/denia-su-castillo-el-duque-de-lerma-y-lope/>